

Gazdálkodástani Doktori Iskola

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Futó Péter

Az értékelés és a hatásvizsgálat módszereinek alkalmazása a kisvállalkozás-fejlesztési politikában

A közép- és kelet-európai országok gyakorlatából merített esettanulmányokkal

c. Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Szirmai Péter

egyetemi docens

a Budapesti Corvinus Egyetem Kisvállalkozás-fejlesztési Központjának Igazgatója

Budapest 2009

Gazdálkodástani Doktori Iskola

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Futó Péter

Az értékelés és a hatásvizsgálat módszereinek alkalmazása a kisvállalkozás-fejlesztési politikában

A közép- és kelet-európai országok gyakorlatából merített esettanulmányokkal

c. Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Szirmai Péter

egyetemi docens

a Budapesti Corvinus Egyetem Kisvállalkozás-fejlesztési Központjának Igazgatója

Budapest 2009

Tartalomjegyzék

A kutatás háttere	5
<i>A téma indoklása</i>	5
<i>A kutatás céljai</i>	7
A kutatás módszertana	7
<i>Az értékelési és hatásvizsgálati módszerek osztályozásához megválasztott fogalmi keret</i>	7
<i>A disszertáció esettanulmányai</i>	10
A kutatás eredményei	11
<i>A kisvállalkozás-fejlesztés kihívásai a poszt-szocialista országokban</i>	11
<i>Az értékelési és hatásvizsgálati projektek kutatási terve</i>	11
<i>A szabályozási hatásvizsgálat</i>	18
<i>Egyes országok üzleti környezetének aggregált hatásai</i>	18
<i>KKV-fejlesztési politikák, támogatott projektek és programok értékelése</i>	19
<i>A KKV-fejlesztés szempontjából exogén tényezők hatásának áttekintése</i>	19
A szerző publikációinak listája, beleértve a társszerzős publikációkat is	21
<i>Könyvfejezetek angol nyelven</i>	21
<i>Horvát nyelven megjelent könyv</i>	21
<i>Angol nyelvű folyóiratokban megjelent cikkek</i>	21
<i>Önálló kiadványként megjelent tanulmányok magyar nyelven</i>	21
<i>Folyóiratokban magyar nyelven megjelent cikkek</i>	22
<i>Egy orosz nyelvű folyóiratban megjelent cikk</i>	23
<i>Magyar nyelvű tanulmányok, publikálatlan kéziratok, kutatási és tanácsadási projektek eredménye</i>	24
<i>Angol nyelvű tanulmányok, publikálatlan kéziratok, kutatási és tanácsadási projektek eredménye</i>	24
Válogatott irodalomjegyzék	26

„Nem mindig fogjuk tudni megkülönböztetni a hasznos támogatásokat az értéktelenektől. Néha a rosszakkal együtt ki fogjuk dobni a jókat; máskor pedig, miközben szükséges kormányzati funkciókat védelmezünk, tovább fogjuk pazarolni a pénzt a haszontalan beavatkozásokra. De a haladás lehetséges, és pedig azáltal, hogy jobb támogatási konstrukciókat dolgozunk ki, és hogy néhány buta támogatást megszüntetünk.”

[Schweke 2000]

A kutatás háttere

A téma indoklása

Az 1980-as évek során a kormányzatok fejlesztéspolitikáért felelős részlegei és az olyan nemzetközi szervezetek, mint az Európai Unió, a Világbank és az OECD egyre inkább felismerték, hogy a kis- és középvállalkozások támogatásának, esélyegyenlőségük biztosításának korábban elszigetelt intézkedéseit célszerű összevonni és azokat egy új politikaterületbe, a KKV-fejlesztési politikába kell integrálni.¹ A fejlesztéspolitika e dimenzióját a kis-és középvállalkozások az a kedvező szerepe indokolta, melyet a foglalkoztatottsági szint emelésében, a helyi és regionális fejlődés elősegítésében, a verseny élénkítésében, az innovációk terjesztésében, a választék bővítésében és az alvállalkozási-beszállítási láncolatok fenntartásában játszanak. Felismerték, hogy a fejlett kis- és középvállalkozási szektor a középosztály erősítésén keresztül fokozza a demokrácia stabilitását, és reális életmintákat, perspektívákat nyújt a fiataloknak, munkanélkülieknek és a kisebbségeknek.²

Párhuzamosan azzal, ahogy nemzetközi, nemzeti, regionális és helyi szinten a kisvállalkozás-fejlesztési politika a helyes kormányzás sztenderd részévé vált, a kisvállalkozások közvetlen és közvetett támogatása egyre nagyobb anyagi forrásokra támaszkodhatott, és a politikusok több figyelmet fordítottak a szabályozási környezet a vállalkozó-barát reformjára és az üzleti érdekcsoportokkal való konzultációra.³

Az értékelések és a hatástanulmányok fő szerepe valamennyi politika-terület esetében az, hogy visszajelzést adjanak a döntéshozók, fejlesztéspolitikai apparátus és az adófizetők számára az intézkedések hasznáról és hatásaikról. A fejlesztéspolitikai erőforrások növekedésével párhuzamosan e kutatások elvégzése a döntéshozó és donor szervezetek adminisztratív kultúrájának részévé vált. Olyan nemzetközi donor szervezetek, mint a Világbank és az Európai Unió egyaránt szigorú intézkedéseket vezettek be a támogatott projektek előzetes (ex ante) és utólagos (ex post) értékelésének kötelező elkészítésére és megszabták az itt alkalmazható módszerek körét is.⁴

¹ [EC 2000]

² [OECD 2005b]

³ [WB 2008]

⁴ [EC 1997], [EC 2005a], [OECD 2003], [WB 2007]

Az elmúlt két évtized során számos módszertant és irányvonalat tettek közzé annak érdekében, hogy megkönnyítsék és egységesítsék ezeket az alkalmazott kutatási és tanácsadási tevékenységeket.⁵ A közzétett iránymutatások tartalmazzák a vizsgálatokat megalapozó adatok gyűjtésének szempontjait, meghatározzák a projektek, programok és jogszabályok elemzésének fogalmi keretét és a kutatás folyamatát. Az útmutatások némelyikének alkalmazása kötelező jellegű, míg mások csak ajánlásként vannak meghatározva az értékelők számára. Szektorális módszertanok készültek néhány speciális politikai területre (pl. környezetvédelem, vállalkozásfejlesztés, innováció, információs társadalom, stb.). Másfelől a projekt értékelésnek és a szabályozási hatásvizsgálatnak megjelentek olyan műfaj-specifikus módszertanai, amelyeket utóbb egyedi hatástanulmányok és értékelések ezrei során alkalmaztak a legkülönbözőbb politika-területeken.⁶

A kisvállalkozás-fejlesztési politikán belül az értékelési és hatáselemzési vizsgálódásokat az intézkedések, projektek és programok teljes körére alkalmazták, ide értve a vissza nem fizetendő támogatásokat, a támogatott hiteleket, az adókedvezményeket, a technológia és a menedzsment fejlesztésére irányuló tanácsadások és képzések széles körét, valamint azokat az erőfeszítéseket, melyeket az intézmények, infrastruktúrák és a vállalkozási kultúra fejlesztése céljából tettek.⁷

Iparág vagy tudomány. A kormányzati, a tanácsadó és a kutató intézmények nagy sorozatokban bocsátanak ki értékelő és hatáselemző jelentéseket, melyek egyes esetekben jogszabályi előírások alapján készülnek, más esetekben a donorok, törvényhozók, érdekképviselők és más ügyfelek igényeinek igyekeznek megfelelni. Ezért néhány módszertani kutató egyfajta „iparként” tekint az értékelési és hatáselemzési törekvésekre. Ugyanakkor a megfelelően elvégzett értékelések és hatástanulmányok *alkalmazott társadalomtudományi kutatásnak* vagy *alkalmazott politikatudományi kutatásnak* tekinthetők. Ezért az ilyen jelentéseket készítő kutatóknak és tanácsadóknak az alkalmazott társadalomtudomány technikáit kell alkalmazniuk, hogy érvényes következtetésekre jussanak.

⁵ [EC 2004c], [EC 2005d], [Kovácsy – Orbán - Ovseiko 2004], [OECD 1997], [SCM 2005], [WB 2004], [Bartus and others 2005]

⁶ [Bourn 2006], [BRE 2005]

⁷ [Oldsman – Hallberg 2002]

A kutatás céljai

A Ph.D. disszertáció részben módszertani, részben pedig szubsztantív jellegű célokat követ.

A dolgozat módszertani természetű célja, hogy bemutassa és osztályozza az értékelés és hatáselemzés azon módszereit, melyek már beváltak a kisvállalkozás-fejlesztési politika cél- és eszközrendszerének javítása során. Be kívántam mutatni, hogy e módszerek alkalmazása miként intézményesült a nemzeti illetve a nemzetközi fejlesztéspolitika gyakorlatában. A bemutatott elemzési módszerek osztályozása a „kutatási terv” fogalmán alapul. Ezt a fogalmat az elmúlt évtizedben sikeresen az alkalmazták abból a célból, hogy egységese rendszerbe foglalják az empirikus társadalomkutatás kvalitatív és kvantitatív kultúráit.

A dolgozat szubsztantív természetű célja, hogy projekt esettanulmányok és bekeretezett illusztratív példák sorával bemutassa a KKV-k fejlesztésére irányuló közpolitikai törekvések eszközrendszerét és ezáltal elhelyezze vizsgált intézkedéseket a fejlesztéspolitikák szélesebb összefüggésében. Az esettanulmányok bekeretezett illusztratív példák többsége a közép-kelet-európai országok gazdasági átmenetében meghozott intézkedésekről szól, ahol az elmúlt két évtizedben a kis-és középvállalkozási politikákat egy átlátható és erős üzleti szektor létrehozásának érdekében alkalmazták. Az esettanulmányok témáit úgy választottam ki, hogy megmutassák a kisvállalkozás-fejlesztésen belüli számos különböző politikai terület egymástól való függőségét.

A kutatás módszertana

Az értékelési és hatásvizsgálati módszerek osztályozásához megválasztott fogalmi keret

A tanulmányban használt fogalmi keret megválasztásánál az a cél vezetett, hogy logikus rendszerbe szervezzem a KKV-fejlesztés során bevált értékelési és hatásvizsgálati módszereket. A szóban forgó fogalmi keret kiterjed mind a tanulmány szubsztantív vonatkozásaira (kisvállalkozás-fejlesztési politika-terület céljai, célcsoportjai, eszközei), mind pedig annak módszertani vonatkozásaira (értékelés és hatásvizsgálat kutatási terv komponensei).

A kisvállalkozás-fejlesztési politika-terület tárgyalásához megválasztott fogalmi keret tisztázni hivatott azokat a különbségeket, melyek

- politikák, programok és projektek között
- KKV-politikák céljai és eszközei között
- direkt és indirekt támogatás között
- az olyan KKV-fejlesztési eszközök, mint pénzügyi támogatás, üzletfejlesztési szolgáltatás és a szabályozási-intézményi környezet reformja között
- valamint a KKV-politika különböző érdekcsoportjai, úgymint döntéshozók és a célcsoportba tartozó cégek csoportjai között

állnak fenn.

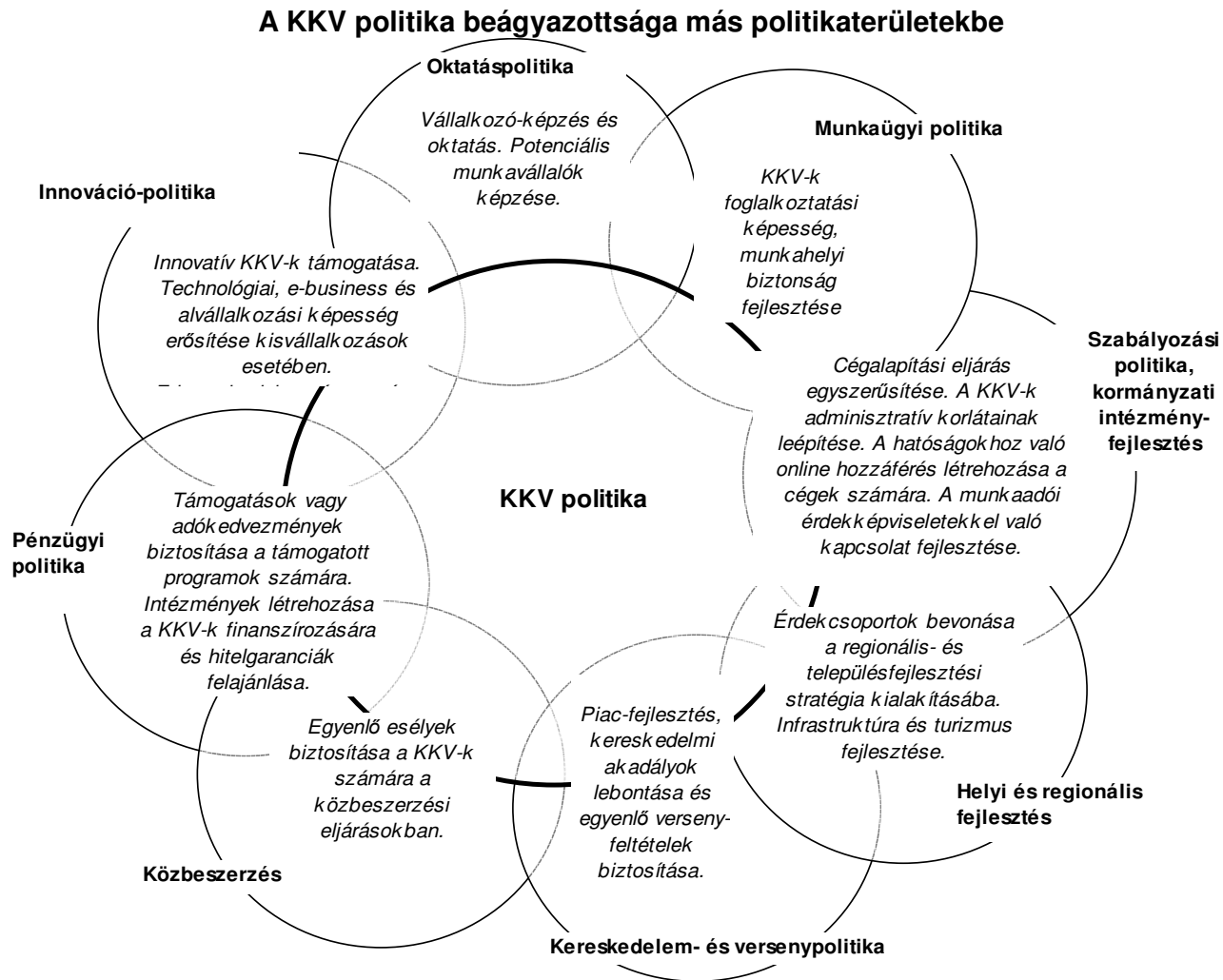
A tanulmány módszertani vonatkozásait illetően különbséget teszünk

- az értékelés és a hatásvizsgálat elméleti definíciói között

- egyfelől a tényekre alapozott oksági magyarázatok (mint a hatásvizsgálatok építőkövei), másfelől a tényeken megalapozott értékítéletek (mint az értékelések építőkövei) között,
- egyfelől a döntéshozók által valóban meghozott intézkedések, másfelől az ún. tényellentétes forgatókönyv között („mi történt volna az intézkedés hiányában?”)
- a kvalitatív és a kvantitatív megközelítés között
- az értékelés elmélete és annak intézményi gyakorlata között
- a hatásvizsgálat elmélete és annak intézményi gyakorlata között

Bár a disszertáció a fent említett fogalmak segítségével az értékelési és hatásvizsgálati módszerek áttekinthető rendszerét igyekszik felépíteni, egyúttal figyelmet szentel azoknak a gyakorlati korlátoknak, melyek miatt a fenti fogalmak vegytiszta, elvont, elméleti formában csak ritkán alkalmazhatók a donor szervezetek és a fejlesztéspolitikai döntéshozók által kialakított intézményi kultúrákban. Így például a gyakorlatban az értékelési tanulmányok rendszeresen tartalmazznak állításokat a vizsgált beavatkozások hatásairól, és hasonlóképpen, a hatásvizsgálatok gyakran készülnek azzal a céllal, hogy értékeljék a fejlesztéspolitika különböző beavatkozásait.

1. ábra

A dolgozat bemutatja az ismertetett módszerek korlátait is. A KKV politika által meghozott különböző intézkedések nettó hatásai nem mindig mutathatóak ki pontosan. E nehézség egyik oka az, hogy a kisvállalkozások keletkezése és fejlődése indirekt módon több más makró- és mezoszintű politikától függ, melyeknek nem elsődleges feladata az, hogy speciálisan a kisvállalkozásokra, mint célcsoportra fókuszáljanak.⁸ Ilyen politikaterületek például a monetáris, fiskális, oktatásügyi, szociális, munkaügyi, környezetvédelmi, regionális, kereskedelemfejlesztési, innovációs és speciális szektorális politikák. Az értékelési és hatásvizsgálati tanulmányok egyik legfontosabb feladata, hogy elősegítsék a - kisvállalkozás-fejlesztés szempontjait is figyelembe vevő - párbeszédet és az együttműködést az olyan kormányzatszervek között, melyek a fenti politikaterületekért felelősek.

A bemutatott értékelési és hatásvizsgálati módszereket a hozzájuk tartozó kutatási terv (research design) alapján rendszereztük.⁹ A kutatási terv egy olyan előírás, amely megmutatja, hogy a kutató milyen empirikus anyag alapján kíván következtetéseket levonni. A politikák, programok és projektek értékelésének és hatásvizsgálatának szerkezetét akkor lehet egyértelműen feltárni, ha megkülönböztetjük a kutatási terv alábbi komponenseit:

- a kutatási kérdésfeltevést
- az elméleti háttérrel
- az empirikus anyag megválasztását, ideértve az adatgyűjtés mintavételi stratégiáját is
- valamint azt, hogy a kutató miként kívánja adatait felhasználni, abból a célból, hogy következtetéseket vonhasson le és megválaszolhassa a kiinduló kutatási kérdésfeltevést.

A disszertáció esettanulmányai

Az értékelés és hatásvizsgálat különböző módszereit és megközelítéseit részben rövid, bekeretezett szemléltető példákkal (1.-11.), részben pedig részletes esettanulmányokkal (A-E) szemléltetjük. A legtöbb (de nem mind) bekeretezett szemléltető példa és esettanulmány a szerző korábbi kutatói és tanácsadói tevékenységéhez kapcsolódik. Az így bemutatott projektek, programok és intézkedések mindegyike egy olyan politikaterülettel kapcsolatos, amely befolyásolja a kis- és középvállalkozások fejlődését.

- az Európai Unió technológia politikájának jogharmonizációja a tagjelölt országokban
- Beruházás-élénkítés a jogszabályok vállalkozásbarát reformjával
- A kisvállalkozások tőkéhez juttatásának elősegítése támogatott hitelek segítségével és az ehhez szükséges intézmények megteremtése
- A kisvállalkozások munkaügyi szempontú támogatása abból a célból, hogy növeljék a foglalkoztatást és javítsák a munkahelyek minőségét
- Kisvállalkozások innovatív tevékenységének támogatása
- Egy turisztikai régió kisvállalkozásai körében végzett felmérés tanulságainak felhasználása a területfejlesztési politikában.

⁸ [OECD 2007]

⁹ [King - Keohane - Verba 1994]

A kutatás eredményei

A kisvállalkozás-fejlesztés kihívásai a poszt-szocialista országokban

A disszertáció első fejezete avval foglalkozik, hogy milyen hatások hozták létre a KKV politikát, mint a közpolitika egyik elemét a közép- és kelet-európai gazdasági átmenet országaiban. Ebben a régióban a kisvállalkozás-fejlődésnek olyan jellegzetes kihívásokkal kellett szembenéznie, mint az intézményi hiányosságok, a vállalkozások alultőkésítettsége, a kényszervállalkozások, a külföldi tulajdonú nagy cégek és a hazai tulajdonú kisebb vállalkozások közötti éles választóvonal, a vállalkozások közötti együttműködés hiánya, a tömeges adókerülés és a vállalkozói kultúra egyéb gyengeségei.¹⁰ Az 1989-es politikai változásokat követően nem lehetett abban reménykedni, hogy a spontán piaci folyamatok önmagukban is el fognak vezetni ahhoz, hogy rövid vagy középtávon versenyképes gazdasági szerkezet fog kialakulni. Jól működő kisvállalkozási szektor kialakulásához, a szükséges intézményi alapok megteremtéséhez mélyreható reformokra és ezzel párhuzamosan tartós vállalkozástámogatási tevékenységre volt szükség. Az így kialakuló politikát legnagyobb részben az európai integrációs folyamat határozta meg. Nagy szerepe volt az Európai Unió jogszabályok harmonizációjának és annak, hogy jelentős mértékű Európai Unió segély áramlott KKV-fejlesztési projektekbe. Ezeket az intézkedéseket számos értékelési és hatásvizsgálati projekt kísérte.

Az értékelési és hatásvizsgálati projektek kutatási terve

A második fejezet módszertani keretet nyújt a kisvállalkozás-fejlesztési intézkedések kapcsán végzett kutatási és tanácsadási munkákhoz. Különbséget teszünk a hatásvizsgálat és az értékelés műfajai között: míg a hatásvizsgálat oksági magyarázatot ad a politikai beavatkozások valamint azok megfigyelt vagy várható hatásai közötti kapcsolatra, addig az értékelés értékeket rendel e politikai beavatkozásokhoz, minősíti azok erényeit vagy hiányosságait, egy előre megadott kritérium-rendszer segítségével. Az értékelést és a hatásvizsgálatot mint az alkalmazott társadalomtudományi és politikatudományi kutatás formáit értelmezzük. Ezek kutatási terveit egy egységes fogalmi keretbe ágyazzuk be, amely tartalmazza (A) mind az oksági következtetést és az értékítéleteket (B) mind a kvalitatív és kvantitatív megközelítést és (C) a közpolitikai beavatkozások különböző szintjeit, az egyedi projektektől az átfogó politikákig.

¹⁰ [Dallago 1999], [GKM - NFGM 1996 - 2007]

A hatásvizsgálat alapvető problémája. Minden hatásvizsgálatnak szembe kell nézni az oksági következtetés alapvető ellentmondásával.¹¹ Ok-okozati kapcsolatra akkor lehet következtetni, ha összehasonlítunk egy valóban megvalósult és megfigyelhető eseményt, egy hipotetikus, tényellentétes forgatókönyvvel. Mivel azonban a tényellentétes forgatókönyv szerinti események nem megfigyelhetők, ezért egy intézkedés következményei valamint az intézkedés elmaradásának következményei nem hasonlíthatók össze empirikusan megalapozott módon. Bár az oksági kapcsolat nem közvetlenül megfigyelhető, a kutatók számos hatásvizsgálati módszert fejlesztettek ki arra, hogy közvetett következtetésekkel igazolják: bizonyos hatások adott intézkedésekre vezethetők vissza.

Az értékelés alapvető problémája a normatív állításoknak az alkalmazott társadalomtudományokban betöltött sajátos szerepével kapcsolatos.¹² A politikák és a programok értékelése során az értékítéletek véleményeket fejeznek ki arról, hogy a megvizsgált célok, stratégiák, projektszerkezetek és projekteredmények milyen mértékben jók vagy rosszak. A társadalomtudományokban az értékítéletekkel kapcsolatos problémák azzal függnek össze, hogy elméletileg ezeket sem igazolni, sem megcáfolni nem lehet. Más azonban a helyzet a projektek és programok értékelésének esetében, ahol az eredményeket úgynevezett instrumentális állítások fejezik ki, melyek aszerint minősítenek bizonyos cselekedeteket, hogy azok milyen mértékben alkalmasak az előre meghatározott célok elérésére.¹³ Az instrumentális állítások normáknak és tudományos állításoknak sajátos kombinációi, melyeket megfelelő empirikus anyag és érvényes következtetési eljárás segítségével alátámaszthatunk (bár nem igazolhatunk) vagy elutasíthatunk

Az értékelők véleményei, következtetései és javaslatai befolyásolják a döntéshozókat, és pedig mindkét irányban: vagy úgy, hogy jóváhagyják az intézkedéseket, folyamatokat és eredményeiket, vagy pedig úgy, hogy azokat kudarcnak vagy anomáliáknak állítják be. A fejlesztéspolitikai gyakorlatban nagyon sok példa van arra, hogy értékelők által kudarcnak minősített projekteket nem indítottak el, azokat leállították, vagy végigvitték ugyan, de a támogatást utólag vissza kellett fizetni a kedvezményezettnek.

Bár az értékelők az adatok egyre szélesebb körét, a modellek és magyarázatok egyre gazdagabb apparátusát alkalmazzák ítéleteik és számokban is kifejezett osztályzataik indoklására, mindig marad egy bizonyos kockázata annak, hogy véleményeiket világnézeti, szubjektív, sőt érzelmi szempontok befolyásolják. Elvi akadálya van annak, hogy az értékelések eredményeit tökéletesen racionális úton cáfolhassuk vagy igazolhassuk. Szinte lehetetlen feladatra vállalkozik az, aki univerzális, racionálisan alkalmazható sztemdeket akar megfogalmazni az értékelt tevékenységek valamennyi területére.

¹¹ [King - Keohane - Verba 1994]

¹² [House 1999]

¹³ [Szántó 1992]

A projekt- és programértékelés paradoxona és ugyanakkor kihívása az, hogy az értékelők éppen azoktól a szereplőktől gyűjthetik legértékesebb információikat, akiknek objektivitása megkérdőjelezhető, hiszen mint kedvezményezettek vagy projektmenedzserek abban érdekeltek, hogy folytassák, sőt, kiterjesszék a megvizsgált projektet.

Az értékelési és hatásvizsgálati projektek megtervezése és megvalósítása. Az intézkedések hatásairól képet alkotó kutatási és tanácsadási projekteket szélesebb szervezési és adminisztratív folyamatba kell ágyazni. E tevékenységek akkor lesznek eredményesek, ha a beavatkozásokról szóló viták részévé válnak, és az így keletkező tanulmányok a politikák megváltoztatásához vezetnek. Ezeket a kutatási tevékenységeket önálló projektekként kell szervezni, melyeket előre meg kell tervezni, és az előzetesen kialakított kutatási terv alapján kell utóbb, a megvalósítás során adatokat gyűjteni és elemezni. A kisvállalkozás-fejlesztési intézkedések meghozataláért felelős politikusok és donorok feladata, hogy e kutatások megvalósítását különböző módokon támogassák, így az intézkedéseket és azok hátterét áttekinthető módon közzé kell tenni, továbbá elő kell teremteni az értékelési és hatásvizsgálati tevékenységekhez szükséges erőforrásokat, akár belső munkatársak végzik a vizsgálatot, akár kiszervezett kutatás keretében valósul meg.

A KKV-fejlesztés sajátosságainak érvényesülése az értékelési és hatásvizsgálati kutatásban. A kutatás első lépéseként gondosan elemezni kell a megvizsgálandó intézkedést: annak célját, célcsoportját, tervezett eredményeit, eszköztrendszerét, és szakmai tartalmát. Különös figyelmet kell szentelni annak, hogy az intézkedést mely vonatkozásai számítanak újnak, a korábbi kisvállalkozás-fejlesztési kezdeményezésekkel összehasonlítva. A tervezett intézkedés megvalósításának részleteit is tisztázni kell, különös tekintettel a végrehajtásban szerepet játszó intézményi környezetre.

A megvizsgált kisvállalkozás-fejlesztési eszközök számos formát ölthetnek:

- vállalkozás-barát intézkedések, melyek elősegítik a cégalapítást, könnyítik munkaadást, az engedélyekhez és a piacokhoz való hozzáférést;
- pénzügyi támogatás, például mikrohitelzés, adócsökkentés vagy vissza nem fizetendő támogatás,
- üzletfejlesztési szolgáltatások nyújtásának ösztönzése (képzés és tanácsadás a vállalkozásalapítás, marketing, export, technológia, információtechnológiai stratégia, szervezetfejlesztés, cégközi együttműködési kereteinek fejlesztése)
- intézményfejlesztés, például tudományos parkok, vállalkozási inkubátorok, vállalkozási övezetek, klaszterszervezetek, vagy más üzleti hálózatok kialakítása.

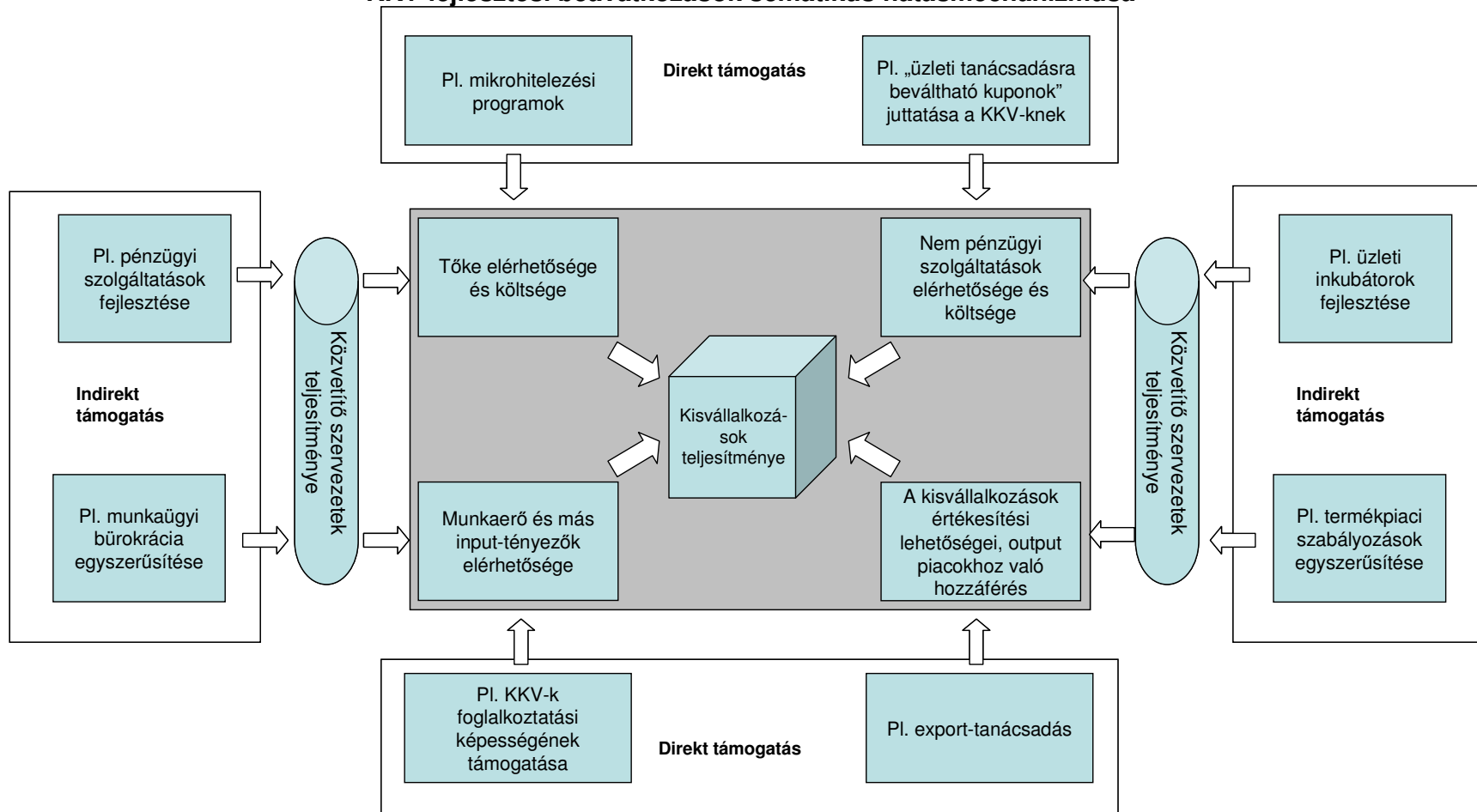
Elsősorban magát az elemzett kisvállalkozás-fejlesztési intézkedést kell szem előtt tartani, amikor az értékelési vagy hatásvizsgálati kutatás tervét kialakítjuk. Speciálisan, a kutatási terv valamennyi komponensének kialakítása során meghatározó szerepet tölt be az elemzendő kisvállalkozás-fejlesztési intézkedés célcsoportja, az intézkedés szakmai tartalma és megvalósításának mechanizmusa. Részletesebben:

- A kutatási kérdésfeltevés akkor megfelelő, ha a megvizsgált intézkedés szempontjából releváns, és megfogalmazásához az adott politika-terület elfogadott fogalmait használták fel.

- Fel kell állítani egy, az intézkedés hatásmechanizmusára vonatkozó elvi hipotézist.
- Az adatgyűjtési és mintavételi stratégiát összhangba kell hozni a projekt vagy program megvalósításának intézményi kereteivel, továbbá figyelembe kell venni az elérhető dokumentumok körét és a célcsoport tagjainak válaszolási hajlandóságát a tervezett felmérések és interjúk során
- Végül a következtetések levonása során arra kell törekedni, hogy az összegyűjtött empirikus anyag és az alkalmazott analitikus módszerek kellően megalapozzák az eredeti kutatási kérdéssel kapcsolatos megválaszolását.

2. ábra

KKV fejlesztési beavatkozások sematikus hatásmechanizmusa

Kisvállalkozás-fejlesztési intézkedések hatásmechanizmusa. A második fejezetben felvázolunk egy olyan hatásmechanizmust, amelynek segítségével meg lehet fogalmazni a kisvállalkozás-fejlesztési intézkedések széles körének anatómiáját. A kisvállalkozások teljesítménye tényezők sokaságától függ, melyeket az alábbi rendszerben lehet osztályozni: (a) pénzügyi jellegű erőforrások elérhetősége és költsége (b) nem-pénzügyi üzletfejlesztési szolgáltatások elérhetősége és költsége (c) munkaerő, technológia, és egyéb tényező-inputok elérhetősége és költsége és (d) a kisvállalkozások hozzáférése azokhoz a piacokhoz, amelyeken termékeiket és szolgáltatásaikat értékesíthetik.¹⁴ A donor szervezetek és kormányzatok a kisvállalkozások fejlődését a fenti négy tényezőcsoporton keresztül befolyásolják, az alábbi típusú intézkedések és megközelítések segítségével:

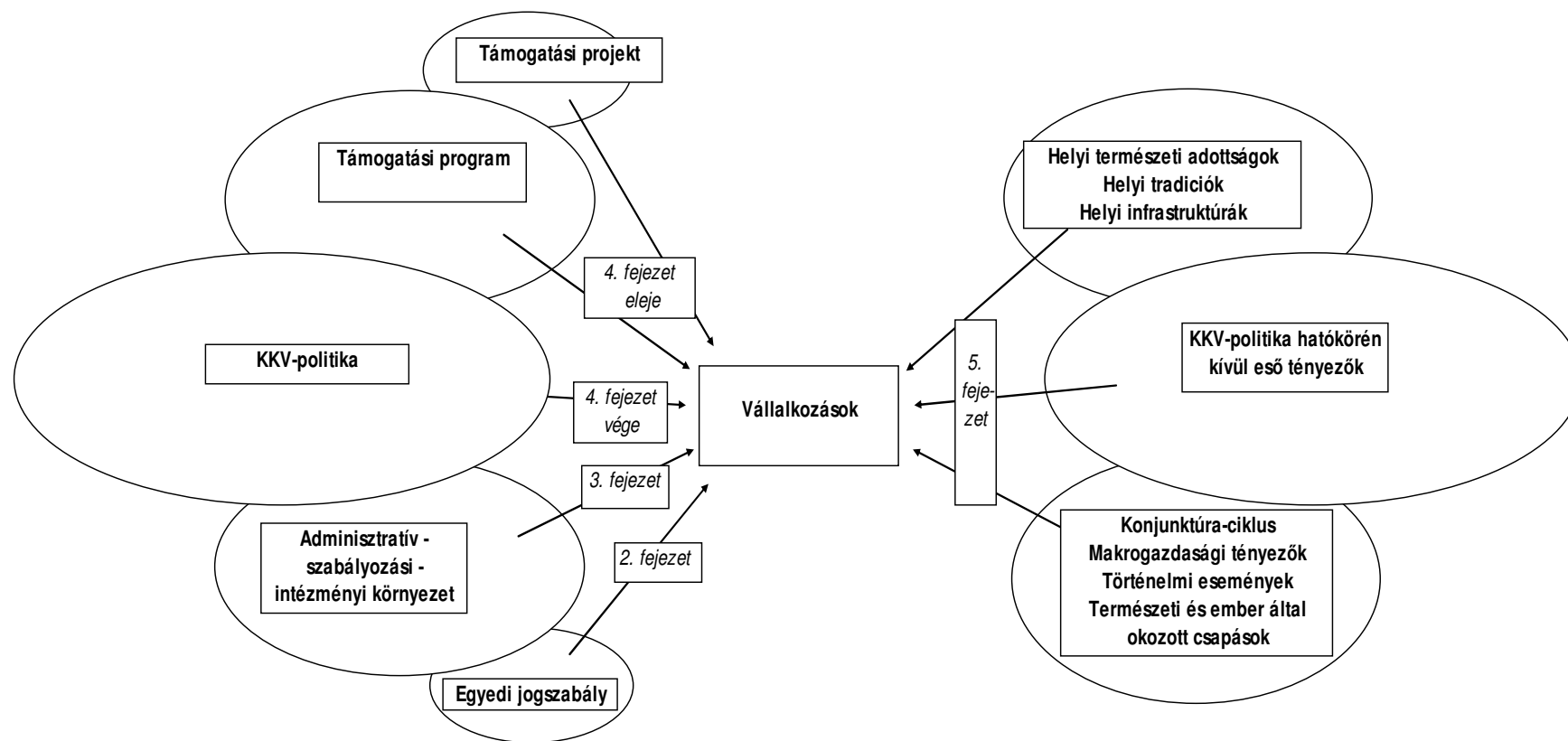
- *pénzügyi szolgáltatások fejlesztése.* A kisvállalkozások kölcsönhöz és tőkéhez való juttatását a donorközvetlenül, vagy közvetítői intézeteken keresztül támogathatják. Indirekt támogatás esetén a közvetítő intézmények lehetnek bankok, lízingszervezetek, hitelgarancia-szervezetek, helyi mikrohitel-folyósító szervezetek, vagy kockázati tőke intézmények. E beavatkozások oly módon fejtik ki hatásukat, hogy csökkentik a kisvállalkozások beruházásaival járó költségeket.
- *Az üzletfejlesztési szolgáltatások nyújtásának ösztönzése.* E megközelítés keretében a KKV-támogató szervezetek vagy önmaguk nyújtanak tanácsadást, képzést, menedzsment- vagy marketingszolgáltatásokat a kisvállalkozásoknak, vagy pedig anyagilag támogatják a szóban forgó üzletfejlesztési tevékenységet, pl. pályázatok és szolgáltatásokra beváltható kuponok segítségével. Azok a donorközvetlenül, megvalósítani, megfelelően megválasztott tanácsadó szervezetek fejlesztésébe ruháznak be. Az ilyen jellegű beavatkozások oly módon érik el hatásukat, hogy élénkítik az üzletfejlesztési szolgáltatásoknak kisvállalkozások által történő igénybevételét.
- *Az üzleti környezet fejlesztése.* E megközelítés keretében a döntéshozók egyszerűsítik az üzleti tevékenységeket szabályozó jogszabályokat, megerősítik a tulajdonjogot és a szerződések betartatásához nélkülözhetetlen jogi környezetet, visszaszorítják a korrupciót, vállalkozás-barát munkaügyi, kereskedelempolitikai és adóügyi intézkedéseket hoznak. Az intézkedések e csoportját elsősorban indirekt módon lehet megvalósítani, tehát kormányzati, szakmai szövetségek és non-profit szervezetek támogatásával. E beavatkozások oly módon érik el hatásukat, hogy csökkentik az üzleti tevékenységek tranzakciós költségeit, a kisvállalkozások piacra lépésének és újabb piacok meghódításának költségeit.

A harmadik, negyedik, ötödik és hatodik fejezet az értékelés és a hatásvizsgálat különböző speciális műfajairól szól.

¹⁴ [Oldsman – Hallberg 2002]

3. ábra

A vizsgált hatásmechanizmusok és a tanulmány szerkezete

A szabályozási hatásvizsgálat

A harmadik fejezet egyes konkrét jogszabályoknak vagy jogszabály-családoknak a vállalkozásokra kifejtett hatásával, e hatások kimutatásának módszereivel foglalkozik. A cégekre vonatkozó jogszabályokra azért van szükség, mert összhangba kell hozni a vállalkozások profit-orientált működését más szereplők érdekeivel, például a fogyasztók, az alkalmazottak, az alvállalkozások és általánosságban a helyi közösség szempontjaival. A szabályozásnak nagy szerepe van abban, hogy megértsük és megmagyarázzuk egy ország gazdasági fejlődését vagy stagnálását. Speciálisan a szabályozások minősége komoly hatást fejt ki arra, hogy mekkora lesz az informális gazdaság és ezen keresztül hatással van a gazdasági fejlődésre.

A szabályozási hatásvizsgálat a kormányzási módszerek fontos innovációja, melyet az utóbbi két évtizedben egyre több országban vezettek be. A legtöbb esetben ezt a módszert ex ante (előzetes) értékelésként alkalmazták, abból a célból, hogy segítségével feltárják a javasolt új jogszabályoknak a vállalkozásokra gyakorolt hatását.

Ez a fejezet bemutatja azokat a hatásvizsgálati rendszereket, amelyeket a fejlett, a feltörekvő, és a fejlődő országokban hoztak létre és intézményesítettek, és amelyeket olyan nemzetközi szervezetek támogatnak, mint az Európai Unió és az OECD. Ismertetjük azokat a módszereket, amelyek kimutatják a különböző –egyrészt a valóban bekövetkezett, másrészt a tényellentétes (counterfactual) – forgatókönyvek esetén bekövetkező szabálykövetési költségeket.¹⁵ A fejezet azokra a szabályozási hatásvizsgálatokra fókuszál, amelyeket az Európai Unió új és tagjelölt országaiban valósítottak meg a jogharmonizációs folyamat során.

Egyes országok üzleti környezetének aggregált hatásai

A negyedik fejezet bemutatja, hogy milyen módszerek segítségével lehet kimutatni az általánosan értelmezett üzleti környezetnek a vállalkozások tevékenységére gyakorolt hatásait. Az üzleti környezet rejtett tényező, melyet nem könnyű konceptualizálni és mérni. A jogszabályok, adminisztratív intézkedések és intézményi jellegzetességek minden országban nagy hatást gyakorolnak a vállalkozásokra. Ez a fejezet betekintést az indikátoroknak azokba a rendszerébe, amelyek mérhetővé teszik ezt az aggregált hatást. A fejezet az OECD és a Világbank gyakorlatára fókuszál: ezek a szervezetek szakértői felmérések alapján képeznek egyszerű és összetett indikátorokat, melyek minősítik az egyes országok üzleti környezetének vállalkozás-barát jellegét, vagy éppen azt, ha a bürokrácia vagy a korrupció fékezik a vállalkozásfejlődést, vagy informalitásba kényszerítik a cégeket.¹⁶ A kutatók következtetéseiket részben az indikátorok egyes országokban felvett értékeinek összehasonlításából, részben pedig az indikátorok makrogazdasági modellekbe történő behelyezésével vonják le. Ezek a kutatások kimutatták, hogy a szabályozási környezet minősége, és a cégekre nehezedő adminisztrációs terhek mértéke komolyan befolyásolja az egyes országok versenyképességét.

¹⁵ [SCM 2005]

¹⁶ [OECD 2003], [WB 2008]

KKV-fejlesztési politikák, támogatott projektek és programok értékelése

Az ötödik fejezet azokkal a módszerekkel foglalkozik, melyek a kisvállalkozás-fejlesztési intézkedések értékét, erőnyeit, sikerét vagy kudarcát mutatják be különböző szempontokból.¹⁷ Az értékelések minősítik a fejlesztéspolitikai beavatkozások szerkezetét, megvalósítását és azok következményeit, és pedig olyan előre meghatározott kritériumok szerint, mint például a relevancia, a hatékonyság, az eredményesség, és a fenntarthatóság. Az értékelés összehasonlító kutatási tevékenység abban az értelemben, hogy az intézkedések megfigyelt, számított vagy várható eredményeit össze kell hasonlítani az értékelők által támasztott elvárásokkal. Ezek az elvárások az intézkedés céljainak figyelembe vételén és más analóg, ezzel összehasonlítható projektek és programok eredményein alapulnak.

A gyakorlatban az értékelések mindig tartalmazzák a hatásvizsgálat bizonyos elemeit. Az értékelők által alkalmazott egyik kritérium éppen az intézkedés várható hatása. Az értékelés azonban több mint oksági magyarázat, túlmegy a hatások pusztá kimutatásán, hiszen az értékelőnek e hatásokat nemcsak igazolni, hanem minősítenie is kell. Támogatott projektek esetén az értékelőnek meg kell fogalmaznia azokat a kérdéseket, amelyek a tényellentétes gondolatmeneteket megalapozzák, így meg kell kérdeznie, hogy „mi történne” (vagy „mi történt volna”) ha a kedvezményezettek nem részesülnének (vagy nem részesültek volna) a támogatásban.

A fejezet áttekinti azokat a következtetési módszereket, amelyek az intézkedések adminisztratív dokumentumain, mélyinterjúkon és kedvezményezett vagy visszautasított pályázók által kitöltött felmérési kérdőíveken alapulnak. Módszertani szempontból a fejezet arra fókuszál, hogy az előzetesen általános szinten megfogalmazott értékelési kritériumokat hogyan kell konkrét interjú- vagy kérdőív-kérdésekké transzformálni.

A KKV-fejlesztés szempontjából exogén tényezők hatásának áttekintése

A hatodik fejezet speciális hatásvizsgálattal foglalkozik: ebben a műfajban az üzleti klímát és a kisvállalkozási szektor fejlődését olyan tényezőkkel magyarázzuk, amelyek a kisvállalkozás-fejlesztési politika hatáskörén kívül állnak. Ezek a tényezők lehetnek történelmi események (háború, természeti csapás), konjunktúraciklusok, regionális adottságok, úgymint turisztikai vonzerő, egyes fizikai infrastruktúrák megépítése (például utak, hidak, kikötők) vagy más fontosabb okok, amelyek hozzájárulhatnak a kisvállalkozások fejlődéséhez, vagy fékezhetik azt.

¹⁷ [EC 2004c], [WB 2007]

Helyi és regionális kontextus. A helyi és regionális összefüggések megértése nélkülözhetetlen a kisvállalkozás-fejlesztési intézkedések értékelése és hatásvizsgálata során. A vállalkozások keletkezésének, növekedésének és megszűnésének üteme minden országban jelentős belső eltéréseket mutat fel, regionális és települési sajátosságoktól függ. Ezek az indikátorok erősen függenek az egyes régiók adottságaitól és vállalkozási tradícióitól, valamint a demográfia, a munkaerő piac és a képzettség helyi tényezőitől. Hátrányos helyzetű régiókban a kisvállalkozás-fejlesztés a fejlődés fontos hajtóerejévé válhat. Ezekben a közösségekben a kutatóknak mindig figyelembe kell venni a vállalkozásfejlődés sajátos akadályait, a szolgáltatások hiányos keresletét, a vállalkozási tapasztalatok hiányát, az alacsony kooperációs hajlandóságot és a szociális juttatásokra való támaszkodás túlzott elterjedtségét. A jó adottságú régiókban (például a turisztikailag vonzó területeken) a vállalkozás-fejlesztési intézkedések sikerét csak akkor lehet megérteni, ha a helyi kontextust is figyelembe vesszük.¹⁸

A hatodik fejezet bemutatja az üzleti felmérések és a cégdemográfiai számítások módszereinek alapvető fogalmait. Ezek a módszerek különösen alkalmasak arra, hogy kimutassák a kisvállalkozás-fejlesztési politikához képest külsőnek számító, exogén tényezők hatását a KKV szektorra. A rendszeresen ismételt üzleti felmérések leggyakoribb célja az, hogy a kisvállalkozás-fejlesztésben érdekelt döntéshozókat és érdekcsoportokat tájékoztassa a konjunktúraciklusok hatásairól. Másfelől a cégdemográfiai statisztikák áttekintést adnak a cégek születési, növekedési és halálzási tömegjelenségeiről, és ezáltal fontos visszajelzést adnak a KKV-fejlődést befolyásoló tényezők összesített hatásairól.

¹⁸ [Nolan 2004]

A szerző publikációinak listája, beleértve a társszerzős publikációkat is

Könyvfejezetek angol nyelven

Péter Futó - Milford Bateman - Taki Fiti – Hedvika Usenik: "The local financial system and sustainable SME development in South - East Europe. Lessons from Hungary, Macedonia and Slovenia" Az alábbi könyv negyedik fejezeteként (83 – 125. oldal): Small Enterprise Development in South - East Europe. Policies for Sustainable Growth. Szerkesztők: W. Bartlett, M. Bateman, M. Vehovec. Kiadó: Kluwer Academic Publishers, Boston - Dordrecht - London, 2002.

Péter Futó - Ilona Pálné Kovács - Tamás Fleischer: "Governance in Regional and Environmental Policies in Hungary: Challenges of Europeanisation and Adaptation." Az alábbi könyv ötödik fejezeteként: „Adapting to EU Multi-Level Governance: Regional and Environmental Policies in Cohesion and CEE Countries”. Szerkesztők: Christos Parakevopoulos, Panagiogitis Getimis and Nicholas Rees. ASHGATE Publishing House, 2006, 301 pages. ISBN 0 7546 4533 9

Horvát nyelven megjelent könyv

P. Futó – J. Cuculić – T. Lukšić – I. Štritof: „Metodološki priručnik za izradu analise učinka uvođenja propisa Europske unije. Ministarstvo za europske integracije” RH. Zagreb, 2002. ISBN 953 - 97806 - 9 – 1. Horvát nyelven.. (A cím angol nyelven: Methodological guidelines of economic impact assessment of regulation in legal harmonisation)

Angol nyelvű folyóiratokban megjelent cikkek

Peter Futo: SME in the Hungarian Public Procurement Process. Paper presented to the 3rd International Conference "Enterprise in Transition". Split, 1999.

Péter Futó: "The role of credit guarantees in financing Hungarian small businesses" Small Enterprise Development, June 1997. p. 34 - 40.

Futó Péter - Paul Hoggett - Kállay László: „Small Firms and Economic Transformation in Hungary” Innovation, Vol. 10, No. 2. 1997. p. 171-184.

Futó Péter: "Supporting subcontracting linkages in Hungary” Small Enterprise Development, 1998. 4. 46-55. p.

Önálló kiadványként megjelent tanulmányok magyar nyelven

Soltész Anikó - Futó Péter - Lányi Pál - Susan Kutor - Dobák Judit: „A vállalkozói inkubációs rendszer formái, nemzetközi és hazai működésének gyakorlata, a hazai továbbfejlesztés modelljei és az állami szerepvállalás módszerei” Önálló számként kiadva a SEED Kisvállalkozás - fejlesztési Alapítvány által. Budapest, 2002. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: International and local practice of the entrepreneurial incubation system, further development models in Hungary and the role of the state)

Futó Péter - Szeszler Zsuzsa: „A településfejlesztési koncepció elkészítésének módszerei az EU - ban és Magyarországon”. Budapest, 2003. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Methods for creating a settlement development concept in the EU and in Hungary). Kiadva a TÖOSZ (Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége) által a JÓTÁR módszertani útmutató könyveinek egyikeként.

Futó Péter – Hanthy Kinga – Lányi Pál – Mihály András – Soltész Anikó: „A szociális gazdaság jelene és jövője Magyarországon” Önálló számként kiadta a Nemzeti Felnőttképzési Intézet (National Institute for Adult Education) a „Felnőttképzési Füzetek” sorozat részeként. Budapest 2005. 131 p. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Social Economy in Hungary.)

Folyóiratokban magyar nyelven megjelent cikkek

- Futó Péter: „A vállalati hitelképesség megállapításának mennyiségi módszerei a tőkés bankoknál” Pénzügyi Szemle, 1990. szept. p. 593-609. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Quantitative methods for assessing the creditworthiness of companies in commercial banks)
- Futó Péter: „Iparvállalati viselkedéstípusok mérlegadatok alapján”. Statisztikai Szemle, 1990 július. p. 578-596. (Explaining the behavior of industrial firms on the basis of balance sheet data. Magyar nyelven.)
- Futó Péter: "Az IFO felmérések kézikönyve” Könyvismertetés. Statisztikai Szemle, 1991. október Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Review of the Guidebook of the surveys implemented by IFO Institute of Economic Research)
- Futó Péter - Kállay László: „A kis - és középvállalati szektor kialakulása” Statisztikai Szemle, 1994 szeptember p. 647 - 665. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Development of the SME sector)
- Futó Péter - Kállay László: „A kis - és középvállalati szektor elterjedése és szerkezete” Statisztikai Szemle, 1994 október. p. 722 - 738. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: The evolution and the structure of the SME sector)
- Futó Péter: „A csődök mérhető kísérőjelenségei” Statisztikai Szemle, 1994. február. p. 125 - 139. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Measurable symptoms accompanying bankruptcy)
- Dezsériné Major Mária – Futó Péter – Kállay László: „Mekkora az informális gazdaság Magyarországon?” Budapesti Negyed 1994/5. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: What is the size of the informal economy in Hungary?)
- Futó Péter - Kállay László: „A kisvállalkozás-fejlesztési politika és eszközei” Struktúrák – Szervezetek – Stratégiák . Ipargazdasági Szemle 1994/4. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Small enterprise development policy and its instruments)
- Futó Péter: „Alvállalkozók – beszállítók nemzetközi összehasonlításban” Statisztikai Szemle, 1995. 2. sz. 155 - 165. p. A cikk újrapublikálva: "Vállalkozók és vállalkozói hajlandóság", szerk.: Lengyel György, BKE Szociológia és Szociálpolitika Tanszék, 1996. p. 205-225. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Subcontractors – suppliers in the international comparison)
- Futó Péter – Knáb Magdolna: „Vállalkozói érdekcsoportok” Statisztikai Szemle, 1996 január. p. 35-54. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Entrepreneurial interest groups)
- Kenneth Binning - Futó Péter: „A jogharmonizációs szabályozás gazdasági hatásvizsgálata” Statisztikai Szemle, 1997. 2. sz. 101 - 114. p. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Economic impact assessment of regulations for legal harmonisation)
- Futó Péter: „Pest romló városrészei és a hiányzó anti-szlam politika” Falu, Város, Régió, 1997/. 7-8. sz. 12-16. p. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Declining zones in the town of Pest and the missing anti-slum policy)
- Futó Péter: „Az Európai Unió kis - és középvállalkozási szektorának helyzete és a közösségi KKV - politika” Európai Tükör, 1998. december. 18 - 39. p. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: The situation of the SME sector in the EU and the SME policy of the community)
- Futó Péter: „Jogharmonizáció a környezetvédelemben” Európai Tükör, 1998. 3. sz. 31 - 45. p. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Legal harmonisation in environmental protection)

- Futó Péter – Hurton Emese: „A vállalatok közti kapcsolatokról” Vezetéstudomány, 1998. 1. sz. 10-22. p. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: A typology of inter-company linkages)
- Futó Péter: „Kis - és középvállalkozási politika az EU tagállamokban és régiókban” Európai Tükör, 1999. 1. sz. 77 - 89. p. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: SME policy of the EU member states and regions)
- Bod Eszter - Bonifert Donát - Futó Péter: „A háttérpári kapcsolatok intézményes fejlesztése – nemzetközi tapasztalatok” Európai Tükör, 2000. No. 3. p. 71-87. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Institutional development of supplier industry linkages – international experiences)
- Futó Péter: „A kisvállalatok támogatott innovációs - fejlesztési projektjei, 1995és 1999 között” Statisztikai Szemle, 2001. 6. sz. 522 - 535. p. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Supported innovation – development projects of small enterprises between 1995 and 1999)
- Futó Péter - Ihász Anita: „Kis- és középvállalkozások értékelését szolgáló diagnosztika” Vezetéstudomány, 2001. 4. sz. 46-53. p. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Diagnostics for the evaluation of SMEs)
- Futó Péter: „A vállalkozás - fejlesztési politikák összehangolása” Európai Tükör, 2002/5. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: European harmonisation of enterprise development policies)
- Futó Péter - Kalmár Koppány: „A Balaton környéki kis - és középvállalkozások és a regionális vállalkozásfejlesztés” Megjelent: Comitatus 2002. július - augusztus p. 72 - 86. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: SMEs around the Lake Balaton and regional enterprise development)
- Futó Péter: „Az EU jogharmonizáció hatása az egyes vállalatokra - az átvilágítás módszertana” Vezetéstudomány, June 2002. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Impact of the EU legal harmonisation on individual companies – the methodology of impact assessment)
- Futó Péter - Tardos Ádám - Karajánisz Manolisz - Homoki Máté: „Az elektronikus hálózati kommunikáció társadalmi, gazdasági és kormányzati hasznosítása Magyarországon” Kézirat, 106 pages. Ariosz Ltd., Budapest, 2005. Internetről letölthető a Nemzeti fejlesztési és Gazdasági Minisztérium weboldaláról. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Social, economic and governmental utilization of broadband communication in Hungary)
- Futó Péter: „Kis- és középvállalkozások munkaügyi támogatásának kérdőíves hatásvizsgálata” Európai Tükör 2007 április. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Questionnaire-based impact assessment of the employment subsidy scheme provided for SMEs)
- Futó Péter : A termékek szabad áramlására vonatkozó EU-s direktívák fogadtatása ukrán gépipari cégek körében: egy hatásvizsgálat eredményei. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: The reception of European Free Movement Directives among companies of the mechanical industry in Ukraine.) Ipar- és Vállalatgazdasági Konferencia, Szeged, 2008 október 29-30. A cikk 2009-ben kerül publikálásra az „Európai Tükör”-ben, a Miniszterelnöki Hivatal folyóiratában.

Egy orosz nyelvű folyóiratban megjelent cikk

- Futó Péter – Kállay László: Эмансипация и кризис: развитие малого и среднего бизнеса в Венгрии (1945-1990- е гг.) Футо, Петер, Каллаи, Ласло. Рубеж (альманах социальных исследований). 1997. № 10-11. С. 87-115. (A cím angol nyelven: Emancipation and crisis. The development of small and medium size business in Hungary 1945-1990.)

Magyar nyelvű tanulmányok, publikálatlan kéziratok, kutatási és tanácsadási projektek eredménye

- Futó Péter, Bonifert Donát, Parajdi Eszter, Kenneth Binning: „Az elektromágneses összeférhetőségre vonatkozó jogszabályok EU harmonizációjának hatása az elektronikai, elektrotechnikai és műszeripari vállalatokra” Kézirat, 108 oldal. Ipargazdasági Kutató és Tanácsadó Kft. Budapest 1996 szeptember. A kutatást a Know How Fund (UK).szponzorálta. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Impact of the EU harmonisation of the laws regarding electro magnetic compatibility on electronic, electrotechnic and precision engineering companies)
- Futó Péter, Kállay László, és Soltész Anikó: „Értékelés az OMFB kis - és középvállalkozás - támogatási pályázati tevékenységéről (1995 - 1998)” Kézirat, Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság számára készült tanácsadási projekt végső dokumentuma. Budapest 2000 július. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Evaluation of the tenders subsidizing SME innovations offered by the National Committee for Technical Development)
- Futó Péter: „Kis - és középvállalkozások az Európai Unióban - helyzetkép a szektorról és a közösségi KKV politikáról” Kézirat. Készült a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Kisvállalkozás-fejlesztési Intézete számára 2001-ben. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: SMEs in the EU – overview of the sector and the SME policy of the community)
- Futó Péter: „Regionális klaszterek és a létesítésükre, működtetésükre vonatkozó politikák az Európai Unióban” Kézirat, készült a SEED Alapítvány részére. Budapest, 2003. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Regional clusters in the EU and policies for establishing and operating them)
- Futó Péter – Soltész Anikó – Lányi Pál: „Regionális klaszterek és a létesítésükre, működtetésükre vonatkozó politikák Magyarországon” Kézirat, készült a SEED Alapítvány részére. Budapest, 2003. Magyar nyelven. (A cím angol nyelven: Regional clusters in Hungary and the policies for establishing and operating them)
- Futó Péter – Klein Gábor: „A Magyarországra kiszervezett üzleti folyamatok és üzleti szolgáltató központok. A befektetés-ösztönzés, a munkahelyteremtés és a munkahelymegőrzés feltételeinek elemzése a szektorban.” Tanulmány a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium megbízásából. Budapest 2007 június 12. (A cím angol nyelven: Business Processes Outsourcing and Shared Service Centres in Hungary. An analysis of investment promotion, job creation and job retention.)

Angol nyelvű tanulmányok, publikálatlan kéziratok, kutatási és tanácsadási projektek eredménye

- Péter Futó - Agne Seselgyte: „The Impacts of a «Free Movement of Goods» Directive. Pilot Study. Regulatory Impact Analysis of the Introduction of the Low Voltage Directive into Lithuanian Law” Vilnius, May 2000. A PHARE Program által szponzorálva. Kézirat, Ipargazdasági Kutató és Tanácsadó Kft. Internetről letölthető: http://www.euro.lt/Pov_tyrimai/docs/12.pdf .
- Peter Futo: An evaluation tool for assessing e-Inclusion policies, programmes and projects. Készült az „ICT for ALL” projekt keretében. Budapest, 2008 szeptember 10. Compiled by Peter Futo, Corvinus University, Budapest. Az „ICT for ALL” projekt konzorciumtagjainak közreműködésével: ASM (Poland), ICIE (Italy), EP (Greece) and INSO (UK)
- Dr. Péter Futó - Oleh Myroshnichenko Bohdan Senchuk: Regulatory impact analysis of the introduction of the EC Low Voltage directive into Ukrainian legislation. Készítette: Ukrainian-European Policy and Legal Advice Centre (UEPLAC). Leader of RIA Team: Darius Žeruolis, Senior Legal Approximation Adviser. Kiev, 10 April 2008. 2009-ben a tanulmány az internetről letölthető: http://ueplac.kiev.ua/downloads/ria/lvd_full_ria_for_ukraine.pdf

- Péter Futó - Ivona Štritof - Toni Lukšić: „Regulatory Impact Analysis of the Introduction of the Low Voltage Directive (73/23/EEC) into the Croatian Law - A Case Study of the Harmonisation of EU Technical Legislation. Pilot Study” Kézirat, Zagreb, 2001. Sponsored by DFID (UK Foreign Office)
- Péter Futó: „Micro-level evaluation of micro-credits” Kézirat, 24 oldal, tanácsadási dokumentum. Készült 2002-ben, az „Evaluation Study of the Impact of the Micro-Credit Programme” in the EU financed „Framework Contract AMS/451 – Lot N° 10” projekt keretében. Az értékelési projektet végrehajtotta: Pohl Consulting and Associates. Munich.
- Milford Bateman: “An Evaluation of Phare SME programmes in Hungary” Kézirat, tanácsadási dokumentum. 1999 szeptember. Local Consultant: Péter Futó. Downloadable in the summer of 2007 from: www.ec.europa.eu/europeaid/evaluation/reports/cards/951508_hun.pdf

Válogatott irodalomjegyzék

- [Bartus and others 2005] Bartus Tamás, Lannert Judit, Dr. Moksony Ferenc, Németh Szilvia, Papp Z. Attila, Szántó Zoltán: A fejlesztéspolitikai intézkedések társadalmi hatásainak vizsgálata” Manuscript, TÁRKI Budapest, 2005. – In Hungarian. Translated title: “Assesment of social impacts of development policy measures”
- [Bourn 2006] Bourn, John: “Evaluation of Regulatory Impact Assessments “2005 - 06. National Audit Office, London, 2006, 43 oldal
- [BRE 2005] U.K. Better Regulation Team Small Business Service (2005 november): “Small Firms Impact Test Guidance For Policy Makers” London. 7 oldal.
- [Dallago 1999] Bruno Dallago: „Context and Policies for the Transformation and Growth of SMES. The Case of Hungary with Russian Implications.” Research paper prepared within the framework of the UNU-Wider Project. Helsinki 1999, 89 p.
- [EAR 2005] European Agency for Reconstruction, Programming and Quality Assurance Division, Evaluation Unit: “Evaluation Guidelines” Revision 1 – May 2005. EAR/2005/30/04. downloadable in the summer 2007: www.ear.eu.int/publications/main/documents/RevisedEvaluationGuidelines.pdf .
- [EC 1997] "The European Commission's Business Impact Assessment System” Published as part of the "Improving the Quality of Legislation for Business" series. Brussels, 1997. Directorate General XXII, p. 579.
- [EC 2000] “European Charter for small enterprises”. Annex III of the Conclusions of the Presidency of the Santa Maria Da Feira European Council of 19 and 20 June 2000.
- [EC 2004b] „A Comparative Analysis of Regulatory Impact Assessment in 10 EU Countries” A Report Prepared for the EU Directors of Better Regulation Group. Dublin, May 2004. Italian, Irish and Dutch Presidencies of the Council of the European Union, 199 oldal.
- [EC 2004c] European Commission: “Project Cycle Management Guidelines” Brussels, 2004. 158 pages. Title of series: „Aid Delivery Methods”
- [EC 2005a] “Better Regulation for Growth and Jobs in the European Union” Communication of the European Commission, 2005.
- [EC 2005b] „The Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship - Council Decision (2000/819/EC) of 20 December 2000 and amended by the Decision (1776/2005/EC) of the European Parliament and of the Council of 28 September 2005 on a multiannual programme for enterprise and entrepreneurship” document of the EU programme, 2005
- [EC 2005d] Impact Assessment Guidelines. European Commission SEC(2005) 791. 15 June 2005

- [GKM - NFGM 1996 - 2007] „A kis - és középvállalkozások helyzete” Éves jelentések 1996-2007. Kiadta: Gazdasági és Közlekedési Minisztérium és Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium. Szerkesztette: Kállay László és szerzőtársai. – The state of small and medium enterprises in Hungary. 2003-2004 annual reports 1996-2007” Edited by: Kállay László and co-authors. Published by the Ministry for Economy and Transport and by the Ministry of National Development and Economy of Hungary.
- [House 1999] Values in evaluation and social research. Author: Ernest R. House. SAGE, 1999, ISBN 0761911553, 9780761911555. 152 pages.
- [King - Keohane - Verba 1994] King, Gary – Keohane, Robert O. – Verba, Sidney: Designing Social Inquiry. Scientific Inference in Qualitative Research. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1994.
- [Kovácsy – Orbán - Ovseiko 2004] Dr. Kovácsy Zsombor, Orbán Krisztián: „A szabályozás hatásvizsgálata. Módszertani útmutató” A „Társadalmi hatások vizsgálata” c. fejezetet írta: Pavel Ovseiko. Megjelent a BM Közigazgatásszervezési és Közszolgálati Hivatalának gondozásában, a „Módszertani Füzetek” sorozat keretében. Budapest, 2004. – “Social Impact Assessment” chapter by Pavel Ovseiko in “Regulatory Impact Assessment. A methodological guidebook”
- [Nolan 2004] Entrepreneurship and Local Economic Development: Programme and Policy Recommendations. Author: Alistair Nolan: OECD, Paris, April 2004. ISBN Number: 9264199799
- [OECD 1997] OECD: „Assessing the Impacts of Proposed Laws and Regulations”, *SIGMA PAPER No. 13*. OECD, Paris, 1997, 92 pages.
- [OECD 2003] OECD: „From Red Tape to Smart Tape. Administrative Simplification in OECD Countries” OECD Publishing. Paris, 2003, 261 pages.
- [OECD 2005a] “OECD Guiding Principles for Regulatory Quality and Performance” Decision of the OECD Council April 2005.
- [OECD 2005b] OECD: „SME and Entrepreneurship Outlook” OECD, Paris, 2005
- [OECD 2005c] OECD: „Regulatory Impact Analysis in OECD Countries. Challenges for developing countries” Ed.: Delia Rodrigo, published by OECD, 33 pages, Dhaka, Bangladesh. June 2005.
- [OECD 2007] OECD Framework for the Evaluation of SME and Entrepreneurship Policies and Programmes. Authors: Dr. Jonathan Potter and Prof. David Storey. OECD Paris 2007. p. 126.
- [Oldsman – Hallberg 2002] Eric Oldsman and Kris Hallberg: Framework for Evaluating the Impact of Small Enterprise Initiatives. World Bank 2002.

- [Schweke 2000] Curbing Business Subsidy Competition: Does the European Union Have an Answer? Working Paper by William Schweke, September 2000, Corporation for Enterprise Development, Durham, North Caroline.
- [SCM 2005] „International Standard Cost Model Manual – Measuring and reducing administrative burdens for businesses” Published by the Secreteriate of the International SCM Network. October 2005, 63 pages, no indication of the place of publishing. Downloadable from <http://www.administrative-burdens.com/> and the OECD website.
- [Szántó 1992]. Szántó Zoltán 1992. Az „értékmentes” társadalomtudományok eszméje. In Becskeházi Attila – Fekete László – Szántó Zoltán: A tudomány normativitása. Széchenyi Füzetek VI. Budapest, Széchenyi Szakkollégium. (Zoltan Szanto: The idea of a value-free social science. Paper appeared in the volume „Normativeness of science”, edited by Becskeházi Attila – Fekete László – Szántó Zoltán, Budapest, 1992.)
- [WB 2004] Monitoring and Evaluation: Some Tools, Methods & Approaches. World Bank, Operations Evaluation Department, Knowledge Programs and Evaluation Capacity Development Group (OEDKE). Published by The World Bank, Washington, D.C., 2004.
- [WB 2008] Doing Business 2009. Published September 2008 by Palgrave Macmillan , World Bank ISBN: 0-8213-7609-8.
- [WB 2007] World Bank Independent Evaluation Group (IEG): “Evaluation Tools & Approaches” downloadable in the summer of 2007:
http://www.worldbank.org/oed/oed_approach_summary.html .